

A Magyar Természetvédők Szövetsége (MTVSZ) véleménye a Helyreállítási és Ellenállóképességi Terv (HET, 2021. április 13. verzió)

J - Szakpolitikához nem sorolható országspecifikus ajánlások komponenshez

A komponens ide sorolja a 2020. évi országspecifikus ajánlások 4. pontját, amelynek értelmében Magyarországnak ajánlott, hogy *“biztosítsa a szociális partnerek és az érdekelt felek hatékony bevonását a szakpolitikai döntéshozatalba”*. A komponens ezt a 3. célkitűzéssel kívánja orvosolni (Az adatalapú, transzparens döntéshozatal támogatása), noha a probléma messze túlmutat az ott leírt cél- és eszközrendszeren *(a társadalom tájékoztatásának bővítése és audiovizualizációs tartalmak széles körű elterjesztése, döntés-előkészítésben résztvevő szereplők tudásszintjének növelése, kompetenciáik bővítése, pilot projektek megvalósítása az adatvizualizációval javítható döntések bemutatására, automatizált döntések körének bővítése kijelölt ügykörökben, úgymint gépjármű ügyintézés, egyszerűsített honosítás, földhivatali hatósági tevékenység)*.

Jellemzően nem ezek azok a döntések, amelyekbe a lakosságnak, ill. az érdekelt feleknek, szociális partnereknek beleszólást kellene biztosítani, hanem **sokkal inkább a szakpolitikai döntések**. A tervezett intézkedés ezzel legfeljebb a digitális közigazgatás fejlesztését szolgálja, az országspecifikus ajánlás által megjelölt célt nem.

5. Reform: Adatalapú döntéshozatali és jogalkotási folyamat támogatása célja alapvetően jogszabályok adatvizualizációja és infografikákon való ábrázolása, a reform keretében egy erre irányuló pilot projekt valósulna meg társadalmi partnerség útján fókuszcsoportok bevonásával, valamint az ehhez szükséges adatbázis és személyes szaktudás (munkatársak képzése) fejlesztése.

6. Reform: Automatikus Közigazgatási Döntéshozatali Rendszer kiterjesztése: bár a fejlesztés javíthatja az átláthatóságot, gyorsaságot és a hozzájuk kapcsolódó állampolgári bizalmat is (pl. gépjármű és földhivatali ügyintézés), a szociális és társadalmi partnereknek a döntéshozatalban való részvételéhez semmi köze nincs.

Összességében tehát nem mondható el, hogy a Terv válaszolna a 2020. évi országspecifikus ajánlás 4. pontjára, hiszen a döntéshozatalban való részvétel elősegítésére minimális erőfeszítést tesz, az (egyoldalú) tájékoztatásra, a döntések megértésére helyezi a hangsúlyt.

Sajnos a HET tervezeteinek egyeztetése sem felelt meg ennek az ajánlásnak. Ezt bővebben I. kifejtve a véleményünk “Társadalmi egyeztetés” fejezetében.

A komponens zöld dimenziója kapcsán megjegyzi az anyag, hogy *“Az ügyintézés digitalizációja következtében (...) jelentősen csökken a felhasznált papírmennyiség, csökken a keletkező hulladék.”*

Sajnos számos kutatás rámutatott már arra, hogy a digitalizációval valójában nem csökkent a felhasznált papír mennyisége, legalább is nem egyenes következménye egyik a másiknak¹.

Társadalmi egyeztetés

A HET tervezeteinek társadalmi egyeztetése

A Kormány 2020. december elején tette közzé az "Összefoglaló Magyarország Helyreállítási és Alkalmazkodási Tervéről" c., 13 oldalas anyagot és nyitotta meg a honlapon a véleménybeküldés lehetőségét, határidő megjelölése nélkül. A kiemelt társadalmi partnereknek küldött közvetlen felkérő levélben a véleményezés határidejeként 2021. január 31-ét jelölte meg.

2021. március elejétől folyamatosan, meglepetésszerűen kerültek fel újabb anyagok a honlapra: GYIK, bemutató előadás, majd az energetika komponens 12 oldalas összefoglalója, március közepétől április elejéig pedig újabb és újabb komponensek és egy angol nyelvű, tízoldalas összefoglaló. Mindezek a dokumentumok még nem tartalmaztak forrásallokációt és indikátorokat sem, így a tervezett fejlesztések hatását nehéz vagy lehetetlen volt megítélni.

Április 14-én jelent meg egy 432 oldalas, részletes tervezet (április 13-án véglegesítve), majd április 16-án egy április 14-i keltezésű anyag. A komponens összefoglalók pedig ugyanekkor lekerültek az oldalról. A véleményezésen társadalmi munkában dolgozó partnerek, köztük a MTSZ így rohammunkában az addigra kész vagy közel kész komponens összefoglaló értékeléseit hirtelen a 432 oldalas részletes terv véleményezésévé kellett alakítsa. A tervezetek ilyen kiszámíthatatlan módon történő közzététele elbizonytalanítja a partnereket a véleményezésben ill. hogy egyáltalán marad-e szándék, lehetőség, idő a tervező részéről a beküldött vélemények érdemi megfontolására, beépítésére; megéri-e a részükről befektetett szakmai munka és idő.

Nehezményezzük, hogy **a tervezetek nyilvánosságra hozatalának ütemezését és az egyes dokumentumok véleményezési határidejét nem jelölték meg a honlapon sem az adott dokumentum megjelenésekor, sem az egyeztetési folyamat kezdetén nem tettek közzé várható ütemtervet, amely alapján a társadalmi partnerek felkészülhettek volna, és munkájukat ütemezni tudták volna. Így a partnerek nem tudhatták, hogy egy adott dokumentumot meddig kell/érdemes véleményezni ahhoz, hogy észrevételeik beépülhessenek az újabb tervezetekbe.** Eközben a 2021 január 31-ig beküldött véleményeknek csak töredékét válaszolták meg a honlapon keresztül, így a partnerek legfeljebb a váratlanul megjelent újabb anyagok tanulmányozása során észlelhatték, hogy észrevételeiket az újabb verzióknál figyelembe vették-e.

A Helyreállítási és Ellenállóképességi Terv az Európai Bizottság és a Tanács 2020. évi országspecifikus ajánlásaira (is) hivatott reflektálni. A Terv "J" komponense hivatkozik is az ajánlás 4. pontjára, amely ajánlja, hogy Magyarország *"biztosítsa a szociális partnerek és az érdekelt felek hatékony bevonását a szakpolitikai döntéshozatalba."*

Az RRF rendelet tervezetének² 15. Cikk (3) bekezdés (ja) pontja értelmében a HET-nek tartalmaznia kell a nemzeti jogszabályokkal összhangban lévő társadalmi egyeztetés folyamatának leírását, és hogy az észrevételeket hogyan vették figyelembe. Miután az Aarhusi Egyezmény a magyar jog részét

¹ <https://humusz.hu/hirek/szakmai-cikkek/digitalis-technika-vagy-nyomdaipar-zold-szemmel/16651>

² Az RRF rendelet 2020. decemberi tervezete (<https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-14310-2020-INIT/en/pdf>)

képezi és a HET környezeti vonatkozású döntésekre irányul, az egyeztetés folyamatának az Aarhusi Egyezményben foglaltakkal összhangban kell lennie. Ennek értelmében a társadalmi egyeztetés során alkalmazandó elv: a korai és hatékony részvétel biztosítása észszerű határidők mellett.

A HET egyeztetése során alkalmazott eljárás nem felel meg a fent hivatkozott jogszabályoknak, elvárásoknak és elveknek, ti. hogy átlátható és kiszámítható legyen a folyamat, a partnereknek legyen elegendő idejük véleményezni az adott dokumentumokat, a véleményeket érdemben vegyék figyelembe és arról a partnerek érdemi választ kapjanak. Az alkalmazott eljárás legfeljebb arra alkalmas, hogy a kormányzat felmutassa a beérkező vélemények nagy számát, és elvegye a társadalmi partnerek egyeztetés és szakmai véleménynyilvánítás iránti motivációját.

A végrehajtás intézményrendszere

A végrehajtásban való "társadalmi konzultáció" tekintetében kevésnek tartjuk a tervben foglaltakat ("a zajló fejlesztések megismertetése, a lakosság tájékoztatása, fő célja a transzparencia fenntartása, a nagyközönség tájékoztatása"). (391. o.)

A Bizottság COMMISSION STAFF WORKING DOCUMENT GUIDANCE TO MEMBER STATES on the RECOVERY AND RESILIENCE PLANS (January 2021) leszögezi: *"As far as possible and suitable, Member States may make use of already existing national management and control system(s) and related bodies, such as those used for other EU funds. This is without prejudice to the requirement that Member States describe in their plans the control systems and other relevant arrangements (as mentioned above) and how these will be used in the context of the Recovery and Resilience Facility."* (48. o.)

A fentiek alapján javasoljuk, hogy

1. A HET végrehajtását a kohéziós források operatív programjainak monitoring bizottságai is kövessék nyomon (az egyes komponenseket a hasonló szektorra irányuló OP-hoz rendelve), azokat vonják be a HET végrehajtását szolgáló pályázati felhívások, feltételrendszerek, tenderfelhívások, kiválasztási kritériumok stb. kidolgozásába, véleményezésébe.

2. Továbbá a monitoring bizottságok kapjanak rendszeres (legalább félévenkénti) tájékoztatást (előrehaladási jelentést) a HET megvalósulásáról, beleértve a vállalt indikátorok és "a komponens zöld dimenziója" kapcsán jelzett szempontok, ill. a "ne okozz jelentős kárt" elv szempontjainak érvényesülését.

3. Emellett az egyes komponensekhez tartozó szakpolitikai reformok részleteinek tervezésébe is szükségesnek látjuk bevonni a társadalmi szereplőket, kiemelten a környezeti ügyekkel való civil szervezeteket a „jelentős károkozás elkerülése” elvnek megfelelően.

Kontakt: info@mtvsz.hu

Budapest, 2021. április 26.